

ВИКОРИСТАННЯ ФОРМ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ У ПРОФЕСІЙНОМУ УЧИЛИЩІ-ІНТЕРНАТІ

У статті характеризуються особливості застосування анкетування, тестування й опитування як основних форм педагогічної діагностики у плануванні та корегуванні виховного процесу в професійному училищі інтернатного типу. Автор розповідає про власний досвід проведення моніторингу.

Духовне відродження нації в період активізації новотворчих соціально-економічних процесів в Україні зумовлює необхідність пошуків нових підходів до розв'язання проблеми виховання підростаючого покоління нашої держави. Динамізм, притаманний сучасній цивілізації, швидка зміна техніки і технології в усьому світі, інтелектуалізація праці, гуманізація та демократизація суспільства зумовлюють формування національно-свідомої особистості з високим рівнем духовності й загальної культури. У зв'язку з цим змінюється підхід до організації виховного процесу у системі професійної освіти.

Авторитарно-дисциплінарні моделі виховання учнів професійного училища змінюються на особистісно-орієнтовані, суттєвими ознаками яких є виховання особистості з урахуванням усіх психічних та фізіологічних процесів, які протікають в організмі людини. Дослідники наголошують на тому, що об'єктивна оцінка рівня вихованості учня, здійснена засобами педагогічного діагностування, є "основною індивідуального підходу до виховання" [1: 495].

Термін "діагностика" (грецьк. *diagnostikos* — "здатність розпізнавати"), який виник спочатку у медицині і психології, поступово розширив свою семантику, увійшовши, нарешті, в систему освіти. Поняття "педагогічна діагностика" запровадив у 1968 році німецький педагог К. Інгенкамп, витлумачивши його як "процес, в ході якого (з використанням діагностичного інструментарію або без нього), дотримуючись необхідного наукового критерію якості, учитель спостерігає за учнями і проводить анкетування, опрацьовує результати з метою описати поведінку, пояснити її мотиви або передбачити поведінку в майбутньому" [2: 8].

Останнім часом термін "педагогічна діагностика" живають поряд із поняттям "педагогічний моніторинг" і "педагогічний контроль". У нашому дослідженні ми вважаємо взаємозамінними два перших поняття, оскільки контроль, набувши поширення у 80-ті роки минулого століття як метод разового спостереження за досліджуванним об'єктом (щоразу іншим) з певною метою, в останні роки поступився місцем більш потужному моніторингу – тривалому спостереженню за процесом розвитку одного й того ж самого об'єкта з метою виявлення динаміки формування в нього певної особистісної якості (компетенції). Отже, метою даної статті є загальна характеристика особливостей застосування найпоширеніших форм педагогічної діагностики – анкетування, тестування й опитування – у виховному процесі професійного училища (на прикладі досвіду виховної роботи педагогічного колективу Житомирського вищого професійного училища-інтернату). Зазначимо, що вказані методи збору інформації на практичному етапі експериментального творчого пошуку використовуються у виховній роботі з кожною групою учнів упродовж всього періоду її перебування в навчальному закладі, що і є характерною ознакою моніторингу. Охарактеризуємо стисло форми педагогічної діагностики, які будуть застосовані при проведенні констатувальної частини нашого експериментального дослідження, спрямованого на вивчення рівня вихованості, їх соціального розвитку та виховних можливостей.

Анкетуванням широко послуговуються при виявленні характеру стосунків між членами учнівського колективу. Так, під час анкетування ставлять ряд запитань, класифікованих науковцями залежно від їх змісту: запитання про соціальний статус, діяльність опитуваних, конкретні дії та вчинки, рішення учнів у певних ситуаціях, запитання на виявлення ціннісних орієнтацій та рівня самооцінки особистості [3: 127-130]. Вимогами до укладання анкети є такі як: 1) точне формулювання мети та завдань анкетування; 2) конкретизація завдання чи інформації, яку необхідно отримати; 3) відповідно до завдань, згрупування запитань у "блоки", призначені для отримання відомостей [4: 83]. До пропонованих вище вимог, у рамках даного дослідження, доцільно додати: 4) нейтральність запитань, за якої останні не передбачають натяку на очікувану відповідь; 5) доступність формулювань, адекватність запитань віковому та інтелектуальному рівню учнів, а також їх сукупному життєвому досвіду; 6) логічність розміщення запитань у "блоках" анкети; 7) тактовність і доречність запитань; 8) у разі потреби анонімність для отримання більш точних і об'єктивних даних.

Слово "*тест*" походить від англійського "*test*" та означає "випробовування, дослідження". У стародавньому Китаї тести застосовували при наборі на службу до армії; а в античній освіті за тестами оцінювалися фізичні та розумові здібності дітей. Тестування стало формою вступного випробування до середньовічних європейських університетів. Сучасні тести відомі з 30-х років XX століття. У педагогічній діагностиці, як правило, застосовують тести закритого і відкритого (вільного) типів: респонденти обирають пропонований варіант відповіді або відповідають на власний розсуд. Перший тип, безумовно, найбільш прийнятний в умовах роботи з учнівськими колективами. У Житомирському вищому професійному училищі-інтернаті тестування здійснює соціальний педагог за допомогою студентів соціально-психологічного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка на основі сучасних педагогічних і психологічних методик.

Інструментальними засобами опитувальних методів, які набули поширення у психолого-педагогічній практиці, є методики, "завдання яких представлено у вигляді запитань, що дає змогу одержати інформацію про

обстежуваного з його слів (зокрема метод бесіди)" [5: 37]. Опитування проводиться, як правило, класним керівником індивідуально в усній формі і потребує особливої педагогічної майстерності з огляду на різний рівень комунікативної спроможності учнів, стан їх психічного, фізичного та інтелектуального розвитку. Внаслідок опитування вихователь узагальнює отримані відповіді від окремих учнів у зведеній таблиці показників (Таблиця 1).

Специфіка педагогічної техніки вихователя Житомирського вищого професійного училища-інтернату полягає в дотриманні морально-етичних норм, тактовному веденні ознайомчої бесіди з першокурсниками з урахуванням їх ймовірної сенсорної або емоційної депривації, викликаній обмеженими можливостями самореалізуватися у суспільстві через фізичні вади або нестачу родинного оточення, утриманство та відсутність комунікативних навичок і мотивації до знань. Практика показує, що протягом навчання ступінь депривації поступово знижується, оскільки в училищі-інтернаті створені умови для творчого самовираження дітей з обмеженими фізичними можливостями, для набуття теоретичних та практичних знань з метою подальшої конкурентоспроможності на ринку праці. Статистичний аналіз підтверджує, що за рівнем професійної компетентності вони не поступаються випускникам інших навчальних закладів: за останніх п'ять років рівень працевлаштування випускників училища сягає не менше 90%. Отже, точна діагностика, яку педагоги розпочинають вже з перших днів перебування учнів у стінах закладу, зокрема ознайомча бесіда, закладає підґрунтя для подальшої корекції прогалин у вихованні учня.

Узагальнивши результати опитування, проведеного класними керівниками серед учнів у перші дні їхнього перебування в училищі-інтернаті, ми отримуємо *соціальний паспорт* кожної групи.

Таблиця 1

Група _____				Класний керівник _____							Майстер _____				
Інвалідів _____				Платників _____			Чоловіків _____				Жінок _____				
Прізвище, ім'я, по батькові	Дата народження	Батьки, опікуни, місце проживання та роботи	Група інвалідності	Сироти	Чорнобильці	Мають одного з батьків	3 малозабезпечених сімей	3 багатодітних сімей (3 і більше)	3 неблагополучних сімей	Стоїть на обліку в міліції	Палить	Вживає алкоголь	Вживає наркотики	Схильний до правопорушень	Демобілізовані

Отримані загальні статистичні дані дозволяють діагностувати і коректувати форми і методи виховної роботи як в усьому училищі, так і в кожній окремій групі, орієнтуючись при цьому на індивідуальні особливості учнів.

Органічним доповненням до соціального паспорта групи є результати *методу прямого ранжування* (за методикою М. Рокіча), застосований нами у визначенні термінальних цінностей першокурсників, тобто, діагностика ціннісних орієнтирів (див. Табл. 2):

Таблиця 2

Ранг	Цінність
1	Матеріально забезпечене життя
2	Здоров'я
3	Гарні вірні друзі
4	Щасливе сімейне життя
5	Кохання
6	Розваги
7	Впевненість в собі
8	Цікава робота
9	Життєва мудрість
10	Активне діяльне життя
11	Активна громадська діяльність
12	Наукові знання
13	Щастя інших
14	Творчість
15	Саморозвиток
16	Краса природи і мистецтва

Аналіз результатів ранжування першокурсників (107 осіб) свідчить про те, що серед першочергових цінностей переважають матеріально забезпечене життя (22%), здоров'я (18%) та гарні вірні друзі (6%), щасливе сімейне життя (5%) та щастя інших (3%). Переважна більшість учнів не віддає належного творчості (2%), природі та мистецтву (по 1%). Такі результати вимагають особливого підходу до планування навчально-виховного процесу у вищезгаданому закладі.

Рамки статті не дозволяють повною мірою висвітлити інші форми застосованої нами методики ціннісних орієнтацій, запропонованої М.Рокічем, зокрема за другим класом цінностей (інструментальних), однак зазначимо, що в учнівському середовищі високо поцінуються такі з них, як почуття гумору (25% зі 107 респондентів), освіченість (15%), сила волі (13%), незалежність (11%), чесність (10%), вихованість (10 %), самодисципліна (8%), охайність (8%).

Таким чином, матеріали даної статті є підтвердженням того, що анкетування, тестування й опитування спрямовані на конкретне застосування у планування та корегування навчально-виховного процесу при визначальній ролі суб'єкт-суб'єктних стосунків між вихованцями і вихователями, вивчення їх ціннісно-мотиваційної орієнтації, структури інтелекту, комунікативних та організаторських здібностей.

Попри перевірені роками традиційно ефективні форми виховної роботи з учнями, з огляду на динамізм сучасного розвитку суспільної культури, постійне оновлення інформаційних технологій, глобалізацію суспільства та поставлені у зв'язку з цим вимоги перед освітянами, педагоги училища працюють в атмосфері постійного творчого пошуку інноваційних виховних технологій. Безумовно, впровадження жодної з них неможливе без належного рівня педагогічної майстерності самих освітян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. – 3-є видання, доповнене, 2001. – 608 с.
2. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика. – М.: Педагогика, 1991.
3. Бухлова Н.В., Мазуренко Л.М. Вивчення ефективності діяльності педагога-вихователя / Бухлова Н.В., Мазуренко Л.М. Диагностика у виховному процесі / Приходченко К.І., Литвин Л.Є. – Х.: Вид. група "Основа", 2006. – 160 с.
4. Скрипник М. Мистецтво бути педагогом: Зб. тренінг. занять. – К.: Вид. дім "Шкіл. Світ": Вид. Л. Галіцина, 2006. – 112 с.
5. Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – 400 с.

Матеріал надійшов до редакції 20.10.2007 р.

Климов И.В. Использование педагогической диагностики для организации воспитательной работы в профессиональном училище-интернате.

В статье характеризуются особенности анкетирования, тестирования и опроса как основных форм педагогической диагностики при планировании и коррекции воспитательного процесса в профессиональном училище интернатного типа. Автор делится опытом проведения мониторинга.

Klymov I.V. Using Pedagogic Diagnostics for Educational Work Organization at the Professional Boarding School.

The article characterizes the peculiarities of questioning, testing and interrogatory as the main forms of pedagogical diagnostics in planning and correcting the educational process at the professional boarding school. The author presents monitoring data.